

Az amerikai populizmus és a zsidók

Az antiszemitizmus a „néppel” és a nép általános akaratával azonosítja magát, még ha nincs is többségben. Ez azért van, mert a nép koncepciója nem feleltethető meg a nemzet állampolgárai összességének. A „nép” azt a közösséget jelzi, amelyen az államot meghatározó bürokratikus és jogi apparátus alapul. A populizmus viszont azokat fogja át, akik állandó szkepticizmussal tekintenek a bürokratikus politikai apparátusra. Azokat egyesíti, akiket Rousseau előszeretettel nevezett „egyszerű lelkeknek és kisvárosi ideáknak, amelyekért tűzbe mennének”.¹ A populista közös tapasztalatokra, mítoszokra, szokásokra, hagyományokra és előítéletekre épít. A történelmi tapasztalat győz a kritikus értelem és a jogokban megtestesült értelem fölött, míg a provinciális a kozmopolita értékeket kérdőjelezi meg. Teljesen igaz, hogy a romantikus populizmus progresszív és regresszív formákat egyaránt ölthet.² A jobboldali populizmus a „nemzetet” ragadja meg, s szembeállítja a „másfélével” – vagy az „idegennel” –, míg a baloldali populizmus befogadó és az átlagember érveivel száll szembe a (városi) üzleti elitekkel. A különbség tisztán látható, ha egymás mellé állítjuk a *Tea Party* helyi kulturális ideáljait és a „big government” iránt érzett megvetését, illetve az *Occupy Wall Street* mozgalom szembenállást a bürokratikus hierarchiával és az „1%” elleni támadásával. Mindkét mozgalom a 2007–2008-as gazdasági válság nyomán visszamaradt közösségi sérelmeket fejezte ki, és messze elkerülte a hatalom szerkezeti kiegyensúlyozatlansága, a „szegények” körében meglévő osztályellentmondások vagy a nemzetközi konfliktusok problémáit.³

A baloldali populizmus azonban a szegény ember szocializmusa, és akárcsak jobboldali vetélytársa, ez is mélységesen kritikus a liberális, bürokratikus állammal szemben. A baloldali populizmus támogatja a részvételi demokráciát, a bíróságokat, a munkástanácsokat, vagy, ahogy ma mondják, a „horizontális” szervezeteket mint a bürokratikus hierarchia alternatíváit. A strukturális kérdések, a kisebbségi jogok, a közmegegyezés meghaladása és számos egyéb probléma feltáratlan marad. Ami a jobboldali populizmust illeti, ez az autoriter

normákat támogatja, ideálja a faji alapú vagy etnikailag homogén „népközösség” (*Volksgemeinschaft*), és – Franz Neumann zseniális megfogalmazása szerint – az „állam nélküli államnak” a személyiség irányította formáját preferálja. Eközben a baloldali populizmus, amelyet a konzervatívok és a cionisták elítélnek s szerepét eltúlozzák, hajlanak arra, hogy elnézőn kezeljék sok nem nyugati rendszer antidemokratikus jellegét és otromba antiszemitizmusát; itt a romantikus antiimperializmus romantikus antikapitalizmussal egészül ki.⁴ Ami a populizmus progresszív formáját véglegesen megkülönbözteti annak regresszív formájától, az, hogy milyen mértékben tartják tiszteletben a liberális jogokat, a kisebbségek jogait és a köztársasági államberendezkedést. De a populizmus e két formája össze is simulhat. Mindkettő alábecsüli a kapitalista felhalmozási folyamat, a bürokrácia, az osztályhatalom, a liberális jogok és a kozmopolita kulturális törekvések jelentőségét.⁵ A populisták, mivel mindig provinciálisak, jó esetben gyanakvással tekintenek ezekre a folyamatokra, rossz esetben viszont megvetésükkel sújtják őket. Valójában ez biztosít ideológiájuknak egyfajta „alkalmazkodóképességet”,⁶ és teszi lehetővé, hogy a bal és a jobb között ingadozzanak.⁷

A modernitás – veszély. Világi jellege, technikai és tudományos hatásai, individualizmusa és multikulturalizmusa, a növekvő bürokrácia és a fogyasztás újabb és újabb formái, mind abban jeleskednek, hogy aláássák a mitikus, etnikai, faji, nyelvi és vallási hagyományokat, amelyek a közösség tagjait egyben tartják és egzisztenciális létét biztosítják. A jobboldali ellenállást különösképpen is táplálja a sértettség; ezért visszavonul a közösség provinciális, ösztönös, értelmiségellenes, vallási vagy faji fölfogásába. Ez eredményezi a populizmus és az antiszemitizmus közötti kölcsönös vonzódást. Amennyiben bármely „közösség” egybefonódó hagyományokon nyugszik, és ezeket átszövik az előítéletek, nincs olyan ok, amely igazolná, hogy a történelmileg elnyomott és jogfosztott társadalmi csoportok tagjainak miért kellene bízni benne, vagy kétségbe vonni tagjai elfogultságát. Teljesen érthető, hogy a polgárjogi, a feminista, illetve a meleg és transzgender mozgalmak miért lépnek ki a szenvedélyek provinciális színpadáról, s céljaik elérése érdekében miért fordulnak az érzelmileg kevésbé elfogult szövetségi jogi rendszerhez.

Az „elképzelt közösség” végső soron a barát és az ellenség populista értelmezését is meghatározza.⁸ Ha a közösség például a keresztény, fehér férfiak szövetségének tekinthető, akkor az elfogadásra vágyó kívülálló a zsidók vagy a muzulmánok, a színesbőrűek, a melegek

vagy a nők felé fordul. Ugyanez a kirekesztő dinamika érvényesül akkor is, ha a közösséget ortodox zsidóként, szélsőséges muzulmánként vagy fekete nacionalistákként azonosítjuk. Ha a közösség magát a szegények és a hatalomtól megfosztottak képviselőjének tekinti, akkor – a homogenizáló tendencia függvényében – a (potenciálisan) sokkal befogadóbb dinamika érvényesül. Hogy melyik az erősebb, az egyaránt függ a körülmények súlyától és a hagyományok erejétől. A populistáknak már csupán emiatt is központi kérdés, hogyan értelmezik a múltat.

A jobboldali populisták az amerikai történelmet úgy közelítik meg, mint amely igazolja azt a narratívát, amit ők az elképzelt közösség eszméjével kapcsolnak össze. Az amerikai történelem náluk a szabadság történelme lesz, és a „Ti vagytok a világ világossága. Nem rejthető el a hegyen épült város”, ahol minden háború igazságos volt, és – ahogyan azt az alapító atyák megjövendölték – az előítéleteket idővel bölcs politikai eszközök váltották fel. Ezzel szemben a baloldali populizmus azt hangoztatja, hogy a változás most nem (sem) a fejlődés kiváltotta osztályellentét miatt jött létre, hanem olyan társadalmi küzdelmek folytán, amelyek a „népet” – vagy egyes közösségeket – a telhetetlen elit ellen uszítottak. Hogy a demokratikus részvételt vagy a liberális jog alkalmazását kiterjesztik vagy szűkítik: ezek a meghatározó elemek, amelyek segítenek megkülönböztetni egy populista mozgalom progresszív vagy regresszív jellegét. Az autoriter vagy fasiszta rendszerek gyakorta követelték a gazdasági egyenlőséget, s még demokratikus populistákkal is megesett, hogy ha képtelenek voltak az osztályelemzésre, akkor odáig jutottak, hogy a könnyű hitelfelvétel elé állított akadályokat és a hitelfelvétel elutasítását, meg a munkahét csökkentésére tett javaslatokat is a nemzetközi zsidó összeesküvés művének tekintették.⁹

Az ún. „revizionista történelem” arra törekszik, hogy feltárja az amerikai földalatti radikalizmus (legelfeledettebb) hagyományait, amelyek megkérdőjelezték a jogfosztás és kizsákmányolás hegemon formáit.¹⁰ Az eredmény az ideológiai bírálat hatásos megfogalmazása; a nyomában keletkezett viták alapvetően befolyásolták az 1980-as és 1990-es évek „kulturális háborúit”. Bár a vita az internetre terelődött át, ezek a viták nem értek véget. Holokauszttagadók, fasiszták, a fehér felsőbbrendűséget hangoztatók, különböző evangéliumi keresztény és anticionista fanatikusok léptek koalícióra, amely összeér az internetes „tinédzser játékosok, álnéven bejelentkező, horogkeresztet posztoló anime-imádók, ironikus South Park-konzervatívok, feministaellenes

tréfacsinálók, nerdish zaklatók és mémgyártó trollok élcsapatával”,¹¹ akik tényleges, cinizmusba csomagolt politikai nézetei: céltudatosan céltalan hit a törvények öncélú megszegésében. Félig-meddig tudatában annak, milyen szemetet terjesztenek, az embert a *Fantasia* (1940) című filmben szereplő Mikiegérre emlékeztetik, a „bűvészinasra,” aki hatalmas és veszélyes erőket enged szabadon, amelyeket aztán nem tud kordában tartani.

Büszkeség és balítélet

Az antiszemitizmus, mint minden előítélet, a tudatos gondolkodás előtti ítéletekre épül. Kulturálisan fogalmazva: a reakciós populista beveti a történelmet is, hogy igazolja őket. Az uralkodás/uralom megszemélyesítésére mindig vonzó a zsidót választani, akit történelmileg egyszerre lehetett parazitának és a pénzügyek, a kereskedelem irányítójának tekinteni. Ez tette/teszi őt annyira alkalmassá arra, hogy benne lássák az egyébként boldog, elképzelt társadalom megromtóját. Nincs szükség tapasztalati igazolásra; a történelemnek kell alkalmazkodnia a primer előítélet igényeihez. Az elképzelt közösség szerepe, hogy igazolja az aranykort, amelyben a férfiak igazi férfiak voltak, a nők és színesbőrűek pedig tudták, hol van a helyük. Amerika az amerikaiaké volt, és a zsidók, mint más bevándorlók, idegenek voltak. A kívülállók gondolkodását annak kellene meghatároznia, hogy tudják a helyüket (és azt el is fogadják), míg (jogfosztott és kizsákmányolt) életükért hálájukat kellene kifejezniük. Valószínűleg ugyanez érvényes az afroamerikaiakra, akik – bár rabszolgasorsba voltak kényszerítve – ma is a világ legszabadabb országában élnek. A (fehér) populista számára semmi sem frusztrálóbb annál, mint ha megpróbáljuk ezt a hálátlanságot megmagyarázni. Csakis feltételezett etnikai és faji hierarchiák, vallásos dogmák és misztikus állítások szolgálhatnak magyarázatul. Ha pedig igazolják az elmúlt korok kiváltságait, az pusztán véletlen (vagy pozitív ráadás). Azonban az ilyen érvelés inkább kétséget és büntudatot gerjeszt, amivel az összeesküvés fetiszálása és a sziklaszilárd előítéletesség csupán még erősebb lesz.

Az antiszemitizmus már régóta ellátta a jobboldali populizmust a jelentés és a jelentőség mélyen beágyazott hálózatával, a vakbuzgóság szóképeivel és egyfajta alapvető előítélettel. Ez azonban csak akkor nyer értelmet, ha státusza más előítéletek „halmazában” értelmezhető, az idők során kialakult különféle amerikai jobboldali mozgalmakban.

Ezek a szervezetek az 1840-es évek *Know-Nothings* mozgalmától a polgárháborút követően megjelent *Ku-Klux-Klanig*, majd az absztinensek és a széles körben hatékony *America First* mozgalom színre lépéséig, amely Roosevelttel szemben Hitlert, a Huey Long-hoz hasonló déli populistákat, a „dixiecratokat” (az államok jogai demokratikus pártjának tagjait), a mccarthyizmust és az 1950-es évek *John Birch* Társaságát támogatta. De nem álltak meg itt. Az 1960-as években a déli államokban megjelentek a polgárjogellenes „fehér tanácsok”, a „csendes” többség, az „erkölcsi” többség, az evangéliumi keresztények, a közép-nyugati milicisták és a 2017-ben Charlottesville-ben masírozó neonácik. Az antiszemitizmus szerepének állandósága tette lehetővé, hogy egyfajta második természetként működjön a fanatikusok körében, mint ami mindig kéznél van, és ami a körülmények hatására bármikor mozgósítható.

Az antiszemitizmus egybefolyik más előítéletek változó klaszterével, amellet, hogy önmagában is felbukkan. A jelenkori „alt-right” ezt egyértelműen bizonyítja, és a Ku-Klux-Klan, amelyet a polgárjogi mozgalom kiszigerelt, még mindig ordítózik a lelátókról. Amikor Illinois államban, a 2018-as választások során, a neonáci és holokauszttagadó Arthur Jones szeretett volna egy republikánus jelölést megcsípni, 20 000 szavazatot szerzett, annak ellenére, hogy a párt testületileg elutasította indulását. Még baljóslatúbb, hogy a *Stormfront* nevű, rasszista weboldalt, amelynek 2015 májusában 300 000 regisztrált tagja¹² és több ezer be nem jelentkezett, fiatal követője volt, tömegek követik. Tagsága szétszórt, szervezetlen és elidegenedett. De hozzájárulnak a tűzveszélyes klímához, amelyben a fanatizmus virul. Az elképzelt közösségben való hit, az azonosulás ennek korábbi (valós vagy képzelt) szenvedéseivel, könnyedén vezet erőszakhoz és az alapvető erkölcsi normák felrúgásához. A szélsőjobbot emiatt örömmel üdvözölték a Republikánus Pártban a „pragmatikus” kollaborátorok és a populista bajkeverők, akik egy pillanat alatt készek arra, hogy Trump elnöksége árnyékában „felelősségteljesen viselkedjenek”, és – mint Petain vagy Quisling – lelküket eladják, „természetesen” a nemzet javáért. A Breitbart, a Fox és Murdoch médiakonglomerátuma csak tovább erősítette a fősodor konzervatív erőinek hajlandóságát, hogy a szélsőjobbot keblükre öleljék.

Antiszemita hangok a baloldalon is hallhatók, pontosabban ott, amit általában baloldalnak tekintenek. Travon White, Washington D. C. városi tanácsának egyik demokrata párti tagja azt fejtegette, hogy „a Rothschildok ellenőrzik az éghajlatot, hogy természeti ka-

tasztrófák legyenek, és megkaparinthassák a városokat. Emberek! Legyetek óvatosak!”¹³ Louis Farrakhan, az *Iszlám Nemzet (Nation of Islam)* vezetője,¹⁴ kitaróan támadja az „erőszakos zsidókat”, a „sátáni zsidókat”, akiknek megbízottjai, „nyilvánvalóan” a transzneműek megteremtői. Vannak (fekete és fehér) értelmiségiek is, akik Farrakhan idióta ideológiáját ismételtetik, és gyűlölik a zsidókat, mivel az Iszlám Nemzet valóban hasznos társadalmi segítséget nyújt a fekete közösségnek,¹⁵ csupán azt felejtik el, hogy a nácik és más szélsőjobb csoportok is arról voltak nevezetesek, hogy ugyanezt tették.¹⁶ Az evangéliumi keresztények (*Evangelicals*) a „zsidóról” időnként még ma is úgy beszélnek, mint Antikrisztusról. De ma elsődleges problémájuk kevésbé Izrael és a zsidók, sokkal inkább az iszlám és a *sária* lehetséges bevezetése. Tény, hogy az antiszemita támadások háttérben főként az iszlám áll.

Az Izrael Palesztinával szembeni politikája miatti megvetés, a kétállami megoldás kilátásának elhalványulása, az amerikai nagykövetség Jeruzsálembé áthelyezése, a megszállt területek esetleges bekebelezése által keltett félelmek, az izraeli telepek kibővítése, a szörnyű állapotok Gázában – mindezek hozzájárultak ahhoz, hogy Izraelről imperialista képzet alakuljon ki, amelyet felerősít a világot behálózó zsidó összeesküvés régi mítosza. Nem elég, hogy Izrael bírálata gyakorta csap át antiszemitizmusba, hanem – ami legalább ilyen fontos – az anticionista erők és támogatóik nem alkalmazzák az antiszemitizmussal szemben a nyilvános cenzúrát, és ezzel maguk hatástalanítják az izraeli politikát illető jogos rosszallásukat. Köztudott, hogy bizonyos baloldali kiadók nem adnak ki a Közel-Kelettel foglalkozó könyveket, mert nem kapják meg a *Boycott, Divestment, Sanctions* mozgalom egyértelmű támogatását, és az is, hogy a baloldalon sokan ragaszkodnak a cionista eszmék megtagadásához mint a „progresszív aktivizmusban” való részvétel előfeltételéhez.¹⁷ Ugyanakkor egyértelmű, hogy a feketéknek és a zsidóknak kevesebb félnivalójuk van a polgárjogi tüntetésektől, a fegyverek betiltását követelő demonstrációktól, és az Occupy Wall Street-mozgalomtól, mint a Tea Party találkoztól, Charlotteville-től és az ehhez hasonlóktól.

A bevándorlók elleni fellépést eredetileg a jobboldali Tea Party kezdeményezte, amelynek tagjai jóval azelőtt elfoglalták a Republikánus Pártot, hogy Donald Trumpot 2016-ban elnökké választották volna. Szélsőséges ideológiai elkötelezettségük a szabad piac, a radikális nacionalizmus és a kisvárosi értékek mellett végleg meghatározta az Egyesült Államokban uralkodó konzervativizmust. Számukra nem

létezett nagyobb ellenség, mint a mérsékelt „csak nevükben republikánusok” (*Republican in Name Only*, RINO). A Tea Party 2008-ban, Barack Obama elnökválasztási győzelme idején szerveződött meg, elsősorban a déli és középnyugati államokban, és mára az amerikai választópolgárok mintegy harmadának gondolkodását befolyásolja. A RINO-k – mint Jeb Bush, Chris Christie és Donald Kasich – létszáma egytizedére csökkent, de nemcsak Trump miatt, hanem az olyan fajsúlyos ellenfeleikre leadott szavazatok következtében is, mint Ben Carson, Ted Cruz vagy Mario Rubio. De a Demokrata Párt sem immunis e fanatizmussal szemben: konzervatív *Blue Dog* frakciójuk és e frakció politikusai, akik izraeli lobbik lekötelezettjei, ehhez nagyon hasonló kirekesztő – bár némileg megengedőbb – retorikát használnak. Ellenkező viselkedésre kevés politikai ösztönzést kapnak. Az arabok nem szavaznak és rosszul szervezettek. Az iszlámmal kapcsolatos tudatlanság, a *sária* közelgő uralma miatti paranoia és a terrorral kapcsolatos rögeszme csak tovább rontja a helyzetet. És ami még rosszabb: az erkölcs a konzervatív fősodor maradék erői között hiánycikknek számít.

Sértettség és reakció

„A sértettség olyan, mint amikor valaki mérget iszik, majd azt reméli, hogy ellenségei halnak meg tőle.”

Nelson Mandela

A reakciós populizmus legitimálta azokat a jobboldali kulturális tendenciákat, amelyek az intolerancia és a provincializmus mellett szállnak síkra. Az Egyesült Államokban az antiszemita gyűlölet-bűncselekmények száma 2016-ban 57%-kal nőtt, és ez része annak az öt éve folyamatosan erősödő fanatizmusnak, amely különösen erős hatással volt a muzulmánokra és az LMBTQ-közösségre, minthogy a számok 2017-ben tovább nőttek.¹⁸ És ez nem pusztán a Trump-kormányzattal kapcsolatos fejlemény. Ha az abszolút számokat nézzük, azt látjuk, hogy a bűnesetek száma a 325 milliós nemzetben belül 5800-ról csak 6100-ra nőtt, vagyis nincs ok hisztériára. A veszély abban áll, ha túl optimisták vagyunk, azaz hogy a zsidók szerepének megítélésében az összeesküvés fetiszizálása még mindig jelentős. Ráadásul, állítólag ők uralják a bankrendszert is.¹⁹ De ők tartják a kezükben Hollywoodot,

az egyetemeket, a médiát, a világi baloldalt és a lobbiszervezeteket, mint például az AIPAC (*American Israel Public Affairs Committee*). A *Jegyzőkönyvekben* megfogalmazott patológikus paranoiával ellentétben azonban már nem a zsidók szolgálnak szervező erőként az „összeesküvés” mögött, amelyeket ilyen vagy olyan feltételezett diverzáns-szövetség tervel ki. A nyugati civilizáció ellen irányuló világméretű összeesküvéstől való fokozott félelem kezdettől fogva egyre gyengült, akárcsak az az igény, hogy az összeesküvés elhárítására alakuljon olyan totális szervezet, amelynek élén az erőket egységesítő, teljhatalmú vezető áll.

A jelenkori jobboldali populizmus híján van az elmúlt időszak mindent átfogó paranoid ideológiáinak. Azonban az antiszemita sztereotípiák alkalmazása ma is magyarázatul szolgál. Amikor Barack Obama elnököt azzal vádolják, hogy faji háborút szít, ez végtére is azt a kérdést veti fel, hogyan képes erre egy állítólag alacsonyabb rendű faj képviselője. Akárcsak az *Egy nemzet születése* (*The Birth of a Nation*) című, klasszikus (a KKK-hoz közel álló) filmben, amely nem annyira az ügyefogyott fekete rabszolgákat hibáztatja, hanem inkább a naiv fehér radikálisokat, akik a fokozott egyenlőség érdekében cselekszenek az újjáépítés idején. Donald Trumpnak az összeesküvés-elmélet köré szervezett híroldala, a *Big League Politics* képes azt állítani, hogy a korábbi elnök „Soros György és a tengeren túli Muzulmán Testvériség irányítása alatt tevékenykedett”.²⁰ Alex Jones pedig hasonlóképpen ragaszkodik ahhoz az állításához, hogy az ügyetlen Ku-Klux-Klan-tüntető „valójában” zsidó provokátorok voltak, akiknek az idő is a kezére játszott, mert menet közben összehangolták a „valódi hatalom” különféle elemeit, akiknek elsődleges, közös céljuk Trump elnökségének megingatása volt. Az összeesküvés-fétis mindent és semmit nem magyaráz meg. Ugyanakkor, a populista azért gabalyodik bele, mert a nép egyszerű, jó szívű gyermekét a hatalmas és láthatatlan erők játékának áldozataként mutatják be. Mivel állandóan ki van téve az ördögi összeesküvés manipulációinak, természetesen ártatlan az általa elkövetett baklövésekben.

A zsidóknak, lévén kívülállók, vélhetően egzisztenciális és anyagi érdekük fűződik ahhoz, hogy a keresztény, fehér Európát „spirituális öngyilkosságba kergessék” azáltal, hogy ráveszik a multikulturalizmus és az arab menekültek befogadására. Hogy antiszemita, rasszista vagy iszlamofób érzelmek uralnak-e egy adott időszakot, azt tisztán a politikai célszerűség határozza meg. A fanatikus mindig is hajlott arra, hogy előítéleteit egyik célpontról egy másikra vigye át. Egyik

sem érdemi ki támogatásukat, és ez segít megérteni, hogy egyes populista szervezetek, mint például a Tea Party, láthatólag elutasítják a jóléti államot.²¹ Az, hogy támogatja a szabad piacot és a deregulációt, lehetővé tette szövetségét a Republikánus Párttal. A jobboldali populisták és a republikánusok közös célokat tűztek zászlajukra, és a 2016-os választásokon a munkásszavazók közel 30%-a, akik korábban Obamára szavaztak, nagy valószínűséggel populista érzelmektől vezérelve nyergeltek át Trumphoz. Hiba lenne azt gondolnunk, hogy átállásukat kizárólag gazdasági érdekek határozták volna meg.²² Az ideológia a megélt tapasztalat, amelynek saját dinamikája van. Annak érdekében, hogy támogassa a *Make America Great Again!* mozgalmat, a jobboldali populista kész elutasítani a betegbiztosítást és a hasonló politikákat, amelyek pedig az ő érdekeit is szolgálnák, ha és amennyiben ennek az előítéletnek a tárgya – az „idegen”, aki lehet bevándorló, színesbőrű vagy zsidó – szintén rosszul jár.

Akad törekvés arra, hogy korunk latin-amerikai vagy arab bevándorlóit a nácik elől menekülő zsidókhöz hasonlítsák. Néhány közös vonás teljesen jogos. Akár a világméretű összeesküvés vezetőinek tekintik őket, akár nem, a zsidókat általában a baloldallal azonosították, és a jobboldali szervezetek úgy tekintettek rájuk, mint a keresztény civilizációt fenyegető, nemzetek feletti veszélyre. Ma ez egy kissé másképp van, mert nem létezik a korábbi, egységesnek tekintett fenyegetés. Ehelyett egyesek úgy látják, hogy a latin-amerikai gazdasági menekültek dél felől lépnek az Egyesült Államok területére, míg az arabok a Közel-Keletről áramlanak be. De mindkét embercsoportban a protestáns etikát és az amerikai életformát veszélyeztető elemet látnak, amelyek kiegészítik egymást.²³ A latin-amerikaiakat azzal vádolják, hogy „ellopják” a jóléti államot, miközben bűnözők és drogosok, az arabok pedig – terroristák. A fanatikus retorika és sztereotip gondolkodás ma éppen annyira elítélendő, mint amikor az 1930-as években a zsidókat keresztényellenesnek, felforgatóknak és idegeneknek látták; érdemes megemlíteni, hogy az Egyesült Államok mindössze 75 000 zsidót fogadott be a Németországból elmenekülő 400 000-ból. Soha nem áramlottak tömegek. A kirekesztést igazoló ideológiák talán egy kicsit különböztek a maiaktól, de az idegengyűlölő paranoia mindkét esetben magától értetődő volt, ahogyan a körülmények is hasonlóak voltak. A menekültellenes előítéletek akkor és most alapvetően pusztulásra ítélték a menekültek többségét.

A radikális arabellenes érzelmeket szeptember 11-e váltotta ki, majd Afganisztán és Irak amerikai megszállása, az Irán iránti bi-

zalom csökkenése, a szíriai polgárháború és az ISIS megszületése. Elevenen él a hit, hogy az Egyesült Államok az (egységes) „iszlám” által mozgósított egységes nép („az arabok”) ellen visel háborút. A harc „köztük” és „köztünk” zajlik. Az íreket, olaszokat, zsidókat láthatták „idegeneknek”, de terroristáknak nem. A korábbi csoportok megvetést keltettek – félelmet azonban nem. Az arab szélsőségesek által Európában elkövetett terrorakciók táptalajt adnak a jobboldali populisták idegengyűlöletének. A *sária* tűnik az utolsó szalmaszálnak, és a bevezetésétől való teljesen eltúlzott félelem vezetett oda, hogy 16 államban hivatalosan is betiltották, illetve a republikánus politikusok 32 államban kezdeményezték a betiltását. A muzulmánokkal szemben előítéletes közvélemény többsége sietve leszögezi, hogy ők nem rasszisták, de az Egyesült Államok hadban áll, s ők egyszerűen csak óvatosak. Vonakodva ugyan, de beismerik, hogy nem minden muzulmán terrorista, ám hozzáteszik, hogy a legtöbb terrorista muzulmán – és azt is mondják, hogy annak érdekében, hogy a terroristák maroknyi csoportját távol tartsák, a döntő többséget alkotó, nem terrorista muzulmánokat is ki kell rekeszteniük. A polgárjogok a szélsőjobb számára soha nem voltak még ennyire fontosak, de rendszerint azt hangoztatják, ez a stratégia valóban sajnálatos, de szükséges rossz a „biztonság” érdekében.

Az (állítólagos) közösség védelmet követel, és ha erőszak szükséges, akkor szükségesnek bizonyul majd a nemzet védelme érdekében, nemcsak a kívülről jövő vádakkal szemben, hanem azért is, hogy eloszlassák a közösség tagjainak büntudatát. Az ilyen kérdéseket illető aggodalom súlyosabb egy nacionalista, mint egy kozmopolita és közvetve a populista vagy a liberális számára. Egzisztenciális értelemben nagyobb a tét az előbbieknél, mint az utóbbiak számára. Míg a nacionalista/populista az elképzelt közösséggel azonosítja magát, és úgy látja, meg kell védenie azt, a kozmopolita/liberális másként gondolja. A II. világháborút követő interjúk is egyértelművé tették ezt a helyzetet, ahogyan azt Adorno megvilágította.²⁴

A II. világháborús bűnelkövetők bírálóikat újra meg újra vitára készítetik a halottak állítólag eltúlzott számával, az állítólagosan megbízhatatlan visszaemlékezésekkel vagy a krematóriumok működésével kapcsolatban. Ezeket persze nem kell komolyan venni. Arról, hogy hogy holokauszttagadásról vagy netán a rabszolgákat és az amerikai őslakosokat ért brutalitás mértékének állítólag eltúlzott arányairól van-e szó, nem sok értelme van vitába bocsátkozni. Inkább azt a kérdést kell feltenni, miért is indult el a vita. A bűnök enyhítésének

szándéka nyilvánvaló motiváció, az, hogy fenntartsák az elképzelt közösség bajnokai által az *idegenről* kialakított sztereotípiát. Ezt pedig az etikai relativizmus teszi lehetővé: a dolgok nem lehetnek olyan rosszak, mint azt az antiszemita és a fanatikusok előjogait biztosító közösség bíráló sugallják. És amennyiben az antiszemita bizonyítani tudják, hogy ők nem is voltak olyan „nagyon rosszak”, Auschwitz vagy a rabszolgaság, netán a amerikai őshonos lakossággal szembeni bánásmód csak újabb példája lesz a Hegel által „a történelem mézár-székének” nevezett jelenségnek.

Az ellenkező előjelű vádaskodások a *fake news* termékei. De nagy árat kell fizetni a felelősség effajta elkerüléséért. A reakciós populista, akárcsak a többi fanatikus, kábult szubjektivitástól szenved, már csak azért is, mert ez hazugságokra épül, és mert az a közösség, amellyel magát azonosítja, csak a képzeletében él. Nem is lehetséges semmilyen valódi kapcsolat a valósággal, és ha mégis, a „mesterségesen” létrejövő találkozás csupán kétséget és szorongást szül. Következésképpen, a reakciós populista nagy valószínűséggel még jobban fog ragaszkodni az előítéleteit korábban is igazoló nézeteihez. Amikor Sorost vagy a Rothschildokat támadják, nem mennek bele az osztályhatalom politikai működésének kérdéseibe. Ha a „gazdagokról és szegényekről” vagy „van-ról és a nincs-ről” beszélünk, azzal nem világítjuk meg a létező felhalmozási folyamat ellentmondásait. A gazdasági és politikai hegemonia versus technokrácia időközben összemosódik az olyan kijelentésekben, mint hogy a hatalmat ma a programozás és az adathálózatok gyakorolják, ahol az összeütköző érdekek és célok látszólag csak mágikusan jelennek meg.²⁵ Hiába a családi értékek mítoszában való elmerülés, mert ez nem magyarázza meg, hogyan erősödött fel az aljas ember kultúrája. Az ilyen gondolkodásmód nem ad értelmet a világnak, hanem tovább erősíti az összeesküvés fétisizmus vonzerejét és egyfajta kizárásos távlatot. A hit abban, hogy valamiféle „valódi hatalom” titokban aláaknázza a közhatalokat, nem sokban különbözik attól a vélekedéstől, hogy a társadalmat a háttérből a zsidók „láthatatlan keze” manipulálja. A régi kétségbeesés újjászületik: ha a populista egyfajta vallásos abszolutista, igazi hívő, akkor valószínűleg felfelé néz, irányítást keresve; ha tapasztalt főokos, akkor szétkürtöli „tapasztalatait” a „valódi világról”; ha jó öreg srác, akkor egybehívja a fiúkat, és meggyásolja a társadalom jövőjét; ha pedig fanatikus, akkor arról ábrándozik, hogy leszámol a zsidókkal és más kívülállókkal.

Ha Izraelt bíráljuk, az vajon az antiszemita fanatizmus kifejeződése-e? Elméletileg, persze, a legtöbbben különbséget tesznek bírálóat és előítélet között. A zsidó állam rendíthetetlen támogatói szerint ugyanakkor a megkülönböztetés csak a kivételt erősíti. Még a legszélsőségebb izraeli politikát sem érheti bírálóat. Igaz ez akkor is, ha a nyugati parti telepeket akarják kiterjeszteni, vagy ha több ezer tüntetőt lönek le Gázában. Izrael különleges eset: Auschwitz nyomot hagyott rajta. Néhányan azt állítják, hogy a zsidók által megtapasztalt szenvedések különösen fogékonyra kellene tegyék őket. De egy újabb pogromtól való félelem, a *gójok* iránt érzett teljes bizalmatlanság és a történelem során a zsidók ellen elkövetett számtalan atrocitás eloszlatja ezt az elképzelést. Vajon az izraeli politika bírálója *valóban* ennyire vak? Vagy éppenséggel őt is megfertőzte a világméretű összeesküvés ideája, mint az Izraelt körülvevő arab országokat, amelyek esetleg újabb holokausztra készülnek?

Ez az, amit Richard Hofstadter „paranoid torzulásnak” nevezett volna egy efféle érvelésben, amely a *Másiktól* való szakadatlan félelemben gyökerezik. E félelmet csak fokozza, ha valaki rámutat, hogy amit Izrael a palesztinokkal művel, az éppen az, amit a zsidók szerint azok velük akarnak tenni. Az ilyen kivetítés mindenféle összeesküvésifetisizmust feltüzel. Ennél is fontosabb, hogy e gondolkodásmód miként készíti öntudatlanul az izraelieket és a zsidókat arra, hogy azt gondolják: az antiszemiták öntudatlanul úgy határozzák meg őket, mint aminek tudatosan éppen az ellenkezői kívánnak lenni. A „mi és ők” közötti bináris megkülönböztetés szembetűnő felhasználása, amit az „ős”-reakció Carl Schmitt minden politika alapjának tekintett, különösen szembetűnő, amikor az állítólagos összeesküvésifetisizmussal kell megbirkóznia. A történelemben kétségtelenül találunk példákat valószínűleg összeesküvésekre. Ilyen volt a Catilina-féle összeesküvés az ókori Rómában, vagy napjainkban az orosz befolyásolási szándék a nyugati választásokkal kapcsolatban. De ezen események felismerése nem azonos az összeesküvés-fetisizmussal, ahol minden történést egyetlen összeesküvésifetisizmussal lehet megmagyarázni.

A felfokozott érzelmek, amelyek az összeesküvés-fetisizmust életre hívják, nemcsak empirikus elemzésre támaszkodnak, hanem az etikai ítéletet (egyetemes jelentésű) fenyegetéssé változtatják. Valaki már „tudja” a hogyant, a miert és így azt is, mit kell tenni. A tudás a filozófusok által *apodiktikusnak* nevezett formát ölt, és az előzetes

vélemény és a kritika elválík egymástól. A sztereotípiák kioltják az egymásnak ellentmondó hagyományokat és érdekeket, amelyek a *Másik* szempontja felől közelítenek, s végül az előítéletek megteszik a magukét. Az összeesküvés-fetisizmus konfekciós áru a gondolkodásra kevésbé képes és alacsony iskolázottságú emberek számára, mert lehetővé teszi, hogy anélkül vegyenek részt a közbeszédben, hogy lényeges ismereteik vagy logikailag igazolható érveik lennének. Sőt, nincs is szükség összeesküvés-fetiszizálókra ahhoz, hogy megváltoztassák véleményüket. Erre utalt Jean-Paul Sartre, amikor azt mondta, hogy az antiszemita megkeményítik magukat: minden támadás leperreg róluk, érzéketlenek, mert nekik mindig igazuk van.

Izraelre szokás úgy tekinteni, mint amely nemcsak a zsidó állampolgárok érdekeit képviseli, hanem minden zsidó érdekeit, bárhol is élnek. Úgy gondolják, hogy valami egyetemesebbet testesít meg, mint pusztán nemzeti érdekeket. Az erkölcsi/faji/vallási identitásról szól, és a vágyódás benne van a felszólításban: „Jövőre Jeruzsálemben.” Ez Izraelnek állítólag különleges státuszt ad, és különféle ellenségeinek olyan viszonyítási pontot biztosít, amely az egyetemest és a lokálist összeköti, és ezáltal nemzetközi zsidó összeesküvésre utal. Mindkét távlat önérdeket szolgáló jellege felfokozza a lehetőségét annak, hogy az ideologikus-állami apparátus manipulációi érvényesülhessenek. Az izraeli politika a hatalmon lévő koalíció érdekeit testesíti meg. Hogy valamilyen formában a szélesebb nemzeti érdekeket is kifejezze, többet igényel pusztán kinyilatkoztatásnál. Az ilyen szándék nyilvános vitákat igényel és hajlandóságot arra, hogy a bírálatot értelmes módon alkalmazza. A régi idők kommunistáihoz hasonlóan az izraeli kormányzat kitart amellett, hogy bírálói „objektíve apologétái” az antiszemitaéknak. Van némi igazság abban, hogy az izraelieknek a palesztinok ellen elkövetett bűneit nem lehet összehasonlítani más rendszerek (az arab rendszereket is beleértve) által saját állampolgáraik ellen elkövetett bűnökkel. De bizonyos nézőpontból ez az érvelés hibás. Ha az izraeli politikát erő kritikákat azonosítjuk a nemzeti érdekek vagy a „zsidók” elleni támadással, akkor szimplán egybemossuk ezeket az érdekeket a hatalmon lévő klikk érdekeivel.

Hogy lehet megkülönböztetni a jogos bírálatokat az antiszemitaizmustól? Akad néhány egyértelmű feltétel: Alkalmazzák-e az összeesküvés-fetisizmust? Hivatkoznak-e sztereotípiákra? A „zsidók” vagy az állami politika a támadás tárgya? Elferdíti-e vagy elhomályosítja-e a paranoia, a projekció és a hisztéria az empirikus valóságot? Ezeket a kérdéseket nem az analitikus filozófusoknak kell eldönteni. De nem is

hatalmon lévő politikusoknak, rendeletileg. Az csak még több önérdékű locsogást eredményezne és újabb lépést a cenzúra felé. Sok zsidó ellenzi az izraeli telepekkel kapcsolatos politikát és a gázai lakossággal szembeni brutális bánásmódot. Ellenzik az ultraortodox és cionista szélsőségesek befolyásának növekedését, akik Benjamin Netanjahu Likud-kormányában találnak otthonra. De ezek a bírálók nem Izrael felszámolását akarják vagy egy újabb holokausztot. Egyszerűen csak megkérdőjelezzik azt a gyakorta hangoztatott vélekedést, hogy az izraeli politikai fősodor az antiszemita világ ártatlan áldozata lenne, és emiatt kényszerülne gyűlöletes feladatok végrehajtására.

Az izraeli kormányzat általában a Herbert Marcuse által „represszív toleranciának” nevezett akciók valamiféle variánsát alkalmazza. Hagyja az embert beszélni, de csak akkor, ha egyetért a hivatalos véleménnyel; ha nem, az egész közösség előtt megszégyenül. Hasonló érvek merültek fel Amerika vietnámi politikája kapcsán, illetve újabban az iraki politika miatt is. Az Egyesült Államokat legkitartóbb hívei szeretik a világ legdemokratikusabb országának nevezni. Úton-útfélen hallani a jelszót: „Amerika! Vagy szereted, vagy otthagysz!” De ezeknek a jelszavaknak semmi közük nem volt a szóban forgó politikához; elterelő manőver volt. Tény, hogy amikor ezekben az esetekben a nemzeti érdekek kerültek szóba, a bírálóknak volt igazuk, és a kormányzat tévedett.

Az antiszemiták léteznek, és számuk egyre nő. De oka van annak, miért tekint olyan sok ember megvetéssel az izraeli politikára. A Közel-Keleten ez lehetne az egyetlen hivatalosan is demokratikus nemzet. Ami persze nem jelenti azt, hogy vezetői kozmopolita vagy liberális normákat vagy politikát képviselnének. Az izraeli–palesztin konfliktusban érdekelteknek a korábinál is tisztábban el kell különíteni Izrael jogos bírálatát a zsidógyűlölettől. A barikád mindkét oldalán álló állampolgárok számára egyöntetűen fontos, hogy bírálják azokat, akik összekeverik e két dolgot, és saját érdekükben manipulálják az eredményt. Az aktivisták csak ilyen módon maradhatnak eléggé megfontoltak ahhoz, nehogy az általuk ellenzett, lehetséges legrosszabb helyzetben találják magukat.

Jegyzetek

¹ Részletesebben lásd Stephen Eric Bronner: *Ideas in Action: Political Tradition in the Twentieth Century*. Lanham, MD, Rowman & Littlefield, 1999.

- ² Az amerikai új baloldal körében kiadott könyvek a populizmus progresszív jellegét hangsúlyozzák (miközben ugyanazokat a kategóriákat hagyják figyelmen kívül, és ugyanazokat a tévedéseket ismétlik). Lásd Lawrence Goodwyn: *The Populist Moment: A Short History of the Agrarian Revolt*. New York, Oxford University Press, 1976; Harry C. Boyte és Heather Booth: *Citizen Action and the New American Populism*. Philadelphia, Temple University Press, 1986. Lásd még: Sheldon Wolin: *Democracy Inc.: Managed Democracy and the Specter of Inverted Totalitarianism*. Princeton, Princeton University Press, 2008.
- ³ Lásd Nils C. Kumkar kitűnő tanulmányát: *The Tea Party, Occupy Wall Street, and the Great Recession*. New York, Palgrave, 2018.
- ⁴ Romantikus antiimperializmus fűti azokat a tanulmányokat, amelyeket Janet Afary és Kevin B. Anderson gyűjtött egybe, és kitűnő bevezetőben elemeznek: *Foucault and the Iranian Revolution: Gender and the Seductions of Islamism*. Chicago, University of Chicago Press, 2005.
- ⁵ A baloldali álláspontot legjobban Richard Rorty: *Achieving Our Country: Leftist Thought in Twentieth Century America* (Cambridge, Harvard University Press, 1999) című könyve foglalta össze.
- ⁶ Michael Kazin, *The Populist Persuasion: An American History*. Ithaca, Cornell University Press, 2017.
- ⁷ Lásd Lukács György 1968-as bevezetőjét *The Theory Of the Novel* című művéhez. Cambridge, MIT Press, 1974. Magyarul: *A regény elmélete. Dosztojevskij-jegyzetek*. (Fordította Tandori Dezső és Mesterházi Miklós.) Budapest, Gond-Cura Alapítvány / Palatinus, 2009.
- ⁸ Benedict Anderson: *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*. New York, Verso, 1998. Magyarul: *Elképzelt közösségek*. Budapest, L'Harmattan Kiadó, 2006.
- ⁹ Moïse Postone : *Critique du fétiche-capital : Le capitalisme, l'antisémitisme et la gauche*. Párizs, Presses Universitaires de France, 2013.
- ¹⁰ Lásd Howard Zinn, *A People's History of the United States* (New York: Harper, 1980) klasszikus művét.
- ¹¹ Angela Nagle, *Kill All Normies: Online Culture Wars from 4Chan and Tumblr to Trump and the Alt Right* (Winchester: UK: Zero Books), 2, 54ff.
- ¹² <https://www.splcenter.org/fighting-hate/extremist-files/group/stormfront>
- ¹³ Peter Jamison és Valerie Strauss: D.C. lawmaker says recent snowfall caused by "Rothschilds controlling the climate", https://www.washingtonpost.com/local/dc-politics/dc-lawmaker-says-recent-snowfall-caused-by-rothschilds-controlling-the-climate/2018/03/18/daeb0eae-2ae0-11e8-911f-ca7f68bfff0f_story.html?utm_term=.cc3e2f800f89
- ¹⁴ <https://www.cnn.com/2018/02/28/politics/louis-farrakhan-speech/index.html>
- ¹⁵ Adam Serwer: Why Tamika Mallory Wont Condemn Farrakhan. https://www.theatlantic.com/amp/article/555332/?__twitter_impression=true
- ¹⁶ E tekintetben hasznos: William Allen Sheridan: *The Nazi Seizure of Power: The Experience of a Single German Town*. New York, Franklin Watts, 1973 és Gotz Aly: *Hitler's Beneficiaries: Plunder, Racial War and the Nazi Welfare State*. New York, Metropolitan Books, 2007.
- ¹⁷ Rabbi Michael Rothbaum: "Good Jew" or "Bad Jew?" How US Progressive Activists Police Jewish Participation; <https://www.haaretz.com/opinion/>

good-jew-or-bad-jew-how-u-s-progressive-activists-police-jewish-participation-1.5435213; Jonathan A. Greenblatt: Anti-Semitism is Creeping into Progressivism in: <https://www.haaretz.com/opinion/good-jew-or-bad-jew-how-u-s-progressive-activists-police-jewish-participation-1.5435213>

- ¹⁸ Mark Berman: Hate Crimes in the United States Increased Last Year the FBI Says; https://www.washingtonpost.com/news/post-nation/wp/2017/11/13/hate-crimes-in-the-united-states-increased-last-year-the-fbi-says/?utm_term=.6946a5ea648a; Masood Farivar: Hate Crimes Rise in 9 Major Cities in 2017, Preliminary Data Show; <https://www.voanews.com/a/hate-crimes-rise-in-nine-major-us-cities-2017-preliminary-police-data/4195018.html>
- ¹⁹ A „Biblia utáni” zsidók és a pénz közötti kapcsolat (kapitalizmus, bankok, uzsora) olyan mélyen gyökerező sztereotípiá, hogy akár tudatosan, akár tudatlanul a zsidók modern történeti elemzésébe is beszivárgott. Lásd: Gavin I. Langmuir: *Majority History and Post-Biblical Jews* in: Gavin I. Langmuir: *Toward a Definition of Anti-Semitism*. Berkeley, University of California Press, 1990. folytatott vitát.
- ²⁰ <https://www.thedailybeast.com/roy-moore-consultants-new-project-a-conspiracy-theorizing-pro-trump-news-site>
- ²¹ „A közpénzek elherdálásának ürügyét mindig bevett frázisként használta a kormányzás demokratikus formáinak demagóg bírálata.” Friedrich Pollock, Theodor W. Adorno et al: *Group Experiment and Other Writings: The Frankfurt School on Public Opinion in Postwar Germany*. Ed. and trans.: Andrew J. Perrin and Jeffrey K. Olick. Cambridge, Harvard University Press, 2011, 65.
- ²² Barack Obamát „az Egyesült Államok történetének legnagyobb munkahelyteremtő elnökének nevezték, aki a 2010. januári válság mélypontjáról elnöki időszakának végére 22,3 millió munkahelyet hozott létre”. Kimberly Amadeo: *What Has Obama Done?* <https://www.thebalance.com/what-has-obama-done-11-major-accomplishments-3306158>
- ²³ Samuel P. Huntington: *The Clash of Civilizations?* *Foreign Affairs* (Summer, 1993); <https://www.foreignaffairs.com/articles/united-states/1993-06-01/clash-civilizations>; *The Hispanic Challenge*, *Foreign Affairs* (October, 28, 2009); <http://foreignpolicy.com/2009/10/28/the-hispanic-challenge/>
- ²⁴ Theodor W. Adorno: *Guilt and Defense: On the Legacies of National Socialism in Postwar Germany*. Ed. and trans.: Jeffrey K. Olick and Andrew J. Perrin. Cambridge, Harvard University Press, 2010, 72.
- ²⁵ Manuel Castells: *Networks of Outrage and Hope: Social Movements in the Internet Age*. 2nd Edition, Cambridge UK, Polity, 2015, 8–9.

(Fordította: Baráth Katalin)

Eredeti megjelenés: *A Rumor about the Jews. Conspiracy, Anti-Semitism, and the Protocols of Zion*. Palgrave Macmillan, 2018, Chapter VI., 111–125.